

Sju nøkler til medborgerskap

Kirsten Jæger Fjetland, professor ved VID vitenskapelige høgskole
Kirsten.Jaeger.Fjetland@vid.no

Simon Duffy (leder av Centre of Welfare Reform, Citizen Network), har spurt personer med utviklingshemming hva som må ligge til grunn for å oppleve at man er en aktiv medborger (Duffy & Perez, 2014; Sly & Tindall, 2016). Alle svarene angår mening i livet og mening med livet og er illustrert i følgende modell¹:

1) Begrepene i modellen er oversatt fra engelsk til norsk av undertegnede i samarbeid med Simon Duffy.

ET HJEM er en grunnleggende menneskerettighet (FN 1948, artikkel 25). Hjemmet er et sted for å uttrykke personlige valg, utvikle egen livshistorie, oppleve nærhet, trygghet og ha et privatliv. Personer med utviklingshemming har begrenset mulighet til å velge hvor og hvem de skal bo med, og hjemmet deres er ofte en annens arbeidsplass (Folkman, Gjermestad & Luteberget, 2014). *Et eget hjem* er ett av løftene i NOU 2016: 17 for å styrke menneskerettigheter og medborgerskap for personer med utviklingshemming.

PENGER representerer økonomisk sikkerhet og ressurs for å nå andre mål. Manglende arbeidstilgang er en sentral årsaksfaktor i sosial ulikhet og for at mange personer med utviklingshemming lever på fattigdomsgrensen (Dahl, 2014). Medborgerskap innebærer å arbeide for rettferdighet gjennom omfordeling av ressurser (Fraser, 2009).

HJELP: De som deltok i utforming av 7 nøkler til medborgerskap, peker på at det er vanskelig å oppfatte seg som en god medborger når man alltid er i en mottaker-situasjon. Medborgerskap innebærer å få den hjelp man trenger og samtidig få anerkjennelse for at man er noe annet og mer enn hjelpemottaker.

BIDRA: Å være aktiv medborger innebærer å være til stede, kunne delta og påvirke samfunnet, arbeide, handle, uttrykke seg, gråte og le – ja *alt annet enn å ikke være tilstede; «be absent!»* (Sly & Tindall, 2016). Først når alle borgere sine erfaringer blir synliggjort, kan forståelse av medborgerskap utvikles (Fjetland & Gjermestad, 2018).

FRIHET: Medborgerskap er basert på et humanistisk menneskesyn som innebærer å bli gitt og kunne ta ansvar og dermed oppleve at man har kontroll over eget liv. Deltakerne i studien sa:

Frihet – å være en medborger innebærer å ha kontroll over ditt eget liv – å ha mulighet til å ta avgjørelser, gjøre feil (...). Noen ganger opplever vi at livet ikke har mening. Det skjer ofte når andre «sjefer» og overtar kontroll over livet vårt. Vi kan miste meningen eller har kanskje aldri fått anledning til å lete etter den (Sly & Tindall, 2016).

Medborgerskap angår borgernes identitet som autonome og frie personer. Betydningen av selvbestemmelse i hverdager er grunnleggende for opplevelse av å være medborgere heller enn tjenestemottakere, brukere, klienter eller pasienter.

KJÆRLIGHET: Sosiale relasjoner gir grunnlag for anerkjennelse, tilhørighet og tillit som er forutsetninger i sosialt medborgerskap (Kymlicka, 2002). Det innebærer at nærhet til andre, vennskap, kjæresteforhold og familiekontakt ikke kun styres av arbeidsrutiner og regler. Forståelse av medborgerskap har utviklet seg fra å kun omfatte offentlige roller i samfunnet til å inkludere erfaringer med omsorg, kjærlighet og tilhørighet (Lanoix, 2007). Innhold i begrepene utdypes mer i Fjetland et al. (2019).

Referanser

- Dahl, E. (2014). Sosial ulikhet i helse, en kunnskaps-oversikt. HIOA
- Duffy, S. & Perez, W. (2014). *Citizenship for All: an accessible guide*. Sheffield: Centre for Welfare Reform
- Fjetland, K. J. & Gjermestad, A. (2018). Medborgerskap og alvorlig utviklingshemming. Tidsskrift for velferdsforskning. Årg. 21, 2, s. 148–162
- Fjetland, K. J., Berge, U., Gjermestad, A., Glørstad, V., Kiær, E. & Luteberget, L. (2019). Fagutvikling og medborgerskap. I Luteberget, L. (Red.). *Forsknings sirkler som modell for fagutvikling. Erfaringer fra tjenestetilbudet til personer med utviklingshemming*. Oslo. Universitetsforlaget
- FN (1948). Menneskerettighetserklæringen
- Folkman, A. K.; Gjermestad, A. & Luteberget, L. (2014). Kvalitet i botilbud til personer med utviklingshemming. *Diakonhjemmet høyskole Rapport 2014/7*
- Fraser, N. (2009). *Scales of justice: reimagining political space in a globalizing world*. New York: Columbia University Press
- Kymlicka, W. (2002). *Contemporary Political Philosophy, an Introduction*. Oxford University Press
- Lanoix, M. (2007). The citizen in question. *Hypathia* 22 (4):113–29
- NOU 2016:17. På lik linje. Åtte løft for å realisere grunnleggende rettigheter for personer med utviklingshemming. Barne- og Likestillingsdepartementet 2016
- Sly S. & Tindall B. (2016). *Citizenship: a guide for providers of support*. Sheffield: Centre for Welfare Reform. <https://www.centreforwelfarereform.org/library/citizenship-a-guide-for-providers.html>